

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИРОБНИЧІ ЗВ'ЯЗКИ ВИДАВНИЦТВ З ПОЛІГРАФІЧНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ У НОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Переведення соціалістичних державних видавництв на нову систему планування та економічного стимулювання має на меті задоволення безперервно зростаючих потреб радянського народу у творах друку, забезпечення високого ідейно-теоретичного, наукового і художнього рівня творів, дальше поліпшення художнього оформлення і поліграфічного виконання видань разом з підвищенням економічної ефективності роботи видавництв, що відповідає історичним рішенням XXIV з'їзду КПРС. Важливість цих рішень впливає з основного завдання комуністичного будівництва і з тих якісних змін, які відбулися в структурі нашого суспільства за останні роки.

Як свідчать матеріали перепису населення 1970 р., питома вага міського населення становила в 1970 р. 56% проти 18 у 1913 р., 32 у 1939 р. і 48 у 1959 році. Значно зросла кількість трудящих з вищою і середньою освітою. На 1000 чол. працюючого населення вищу і середню освіту в 1970 р. мали 653 чол. проти 433 у 1959 році. Чисельність наукових працівників у 1969 р. зросла порівняно з 1965 р. на 52,4%. Науково-технічна революція, яка відбувається в країні, викликає підвищений попит на наукову і технічну літературу. Про це свідчить динаміка зміни питомої ваги цієї літератури у загальному обсязі книжкової продукції СРСР:

	1940 р.	1950 р.	1960 р.	1969 р.
До загальної кількості назв	34,6	36,0	39,9	45,9
До загального тиражу	20,3	20,6	24,5	25,6
До загальної кількості відбитків	19,1	20,7	23,0	27,6

Про цю тенденцію свідчить також і той факт, що на Міжнародному книжковому ярмарку у Варшаві в 1971 р., в якому брало участь 271 видавництво із 128 країн, 60% експонатів становили наукові книги¹.

«Сучасне виробництво ставить високі, швидко зростаючі вимоги до самих створювачів матеріальних цінностей відносно спеціальних знань, професійної підготовки, політичного світогляду, загальної культури»². Всебічному задоволенню цих вимог сучасного виробництва повинна бути підпорядкована і діяльність видавництв.

¹ «Польша», 1971, № 7.

² «Современный этап экономического развития СССР». — «Правда», 6 липня 1971 р.

Видавнича діяльність є сумісний творчий процес роботи видавництва і поліграфічного підприємства. Підвищення ефективності книговидавничої справи вимагає здійснення завдань, загальних для видавництв і поліграфічних підприємств. Це обумовлено тим, що в процесі книговидавничої діяльності між видавництвами і поліграфічними підприємствами виникають тісні господарські зв'язки. Важливою економічною підоймою, що регулює ці зв'язки й сприяє спільності інтересів господарських підприємств, є господарський розрахунок.

Нові методи господарювання вимагають дальшого розвитку госпрозрахункових принципів у взаємовідносинах між всіма ланками народного господарства. Це обумовлює зростання вимог також і до документів, які регулюють госпрозрахункові відносини між видавництвами і поліграфічними підприємствами. Ці документи повинні забезпечувати інтереси обох сторін, сприяти успішному виконанню основного завдання по випуску високоякісних друкарських видань при найбільш раціональному використанні матеріальних, грошових і трудових ресурсів.

До 1965 р. таким документом були «Основні умови виконання замовлень поліграфічними підприємствами», затверджені Міністерством культури СРСР у січні 1956 року. У 1965 р. «Основні умови...» зазнали деяких змін. Була зменшена кількість коректур, які подаються видавництвам, регламентовані взаємовідносини видавництв і поліграфічних підприємств під час випуску журналів, був змінений порядок здачі малотиражних видань, переглянуті розміри санкцій за порушення договірних зобов'язань. Але в основі цих уточнених «Основних умов...» залишилися положення, розроблені ще в 1956 році.

Природно, що в нових умовах господарювання при зростанні самостійності поліграфічних підприємств і видавництв та дальшому розвитку госпрозрахункових відносин між ними з'явилась потреба в якісно іншій регламентації цих відносин. З цією метою 25 грудня 1970 р. наказом Голови Комітету по пресі при Раді Міністрів СРСР були затверджені «Тимчасові основні умови виконання поліграфічними підприємствами замовлень видавництв по випуску книжково-журнальної і образотворчої продукції», в яких враховано багато вимог, що виходять з господарської реформи.

На відміну від попередніх документів, у «Тимчасових основних умовах...» поширений перелік причин і обставин, які звільняють сторони від відповідальності за порушення договірних умов. Якщо раніше до таких обставин відносилися лише ті чи інші зміни, які відбувалися з відома Комітету по пресі, то в новому документі до них відносяться також і об'єктивні обставини, що виникають незалежно від вказівок Комітету по пресі (п. 4).

Для створення умов, які забезпечують видавництвам і поліграфічним підприємствам можливість обгрунтованого перспективного планування, передбачена необхідність «прикріплення видавництв до друкарень на тривалий час з урахуванням характеру і особливостей літератури, яку випускають, і спеціалізації поліграфічних підприємств» (розд. II).

Виходячи з необхідності удосконалення планування, в нових «Основних умовах...» розроблені граничні строки подання видавництвами тематичних кварталних планів поліграфічним підприємствам (п. 6).

Для підвищення якості редакційної підготовки видання і скорочення тривалості редакційно-виробничого процесу передбачено, що подання додаткової звірки проводиться поліграфічним підприємством за рахунок лімітів видавництва по набору (п. 19).

Як відомо, в останні роки принципово змінився порядок забезпечення поліграфічних підприємств папером і палітурними матеріалами.

Ці зміни також відбито в «Тимчасових основних умовах...», які передбачають зобов'язання видавництв і поліграфічних підприємств по доставці, збереженню, оцінці якості паперу і матеріалів при централізованому і децентралізованому постачанні ними поліграфічних підприємств (розділ VII).

У всіх попередніх документах не досить чітко визначався порядок прийому видавництвами продукції, виготовленої поліграфічними підприємствами понад встановленого тиражу за рахунок економії паперу. Цей недолік усунутий пунктом 70 «Тимчасових умов...», який зобов'язує «центральної, республіканські і обласні видавництва ... приймати від друкарень книги та інші видання... понад замовленої кількості з оплатою 60% вартості видання по роздрібній ціні (номіналу)».

Для порівняння планових і звітних даних про вартість паперу змінений порядок оцінки рольового паперу, розрізаного на аркуші на поліграфічних підприємствах.

У нових умовах господарювання найбільш ефективним засобом впливу на учасників спільного виробничого процесу є економічні підйоми. В «Основних умовах...», які діяли раніше, розміри штрафних санкцій, передбачених за порушення сторонами договірних умов, були незначні і тому не сприяли дотриманню взаємних зобов'язань. Враховуючи це, «Тимчасові основні умови...» передбачають значне збільшення розміру штрафних санкцій, які застосовуються сторонами у випадках порушення договірних умов (п. 94).

Виходячи із зрослої значення показника реалізації продукції при оцінці результатів господарської діяльності видавництв в нових умовах роботи, впроваджені санкції за порушення поліграфічними підприємствами планових строків здачі і недоздачі тиражів (п. 100).

Для посилення внутрівиробничого госпрозрахунку на поліграфічних підприємствах «Тимчасовими основними умовами...» передбачена матеріальна відповідальність видавництв за затримання з їхньої вини віддрукованих повністю або частково напівфабрикатів (п. 102).

Хоча в «Тимчасових основних умовах...» у значній мірі враховані зміни у взаємовідносинах між видавництвами і поліграфічними підприємствами, викликані господарською реформою, все ж для посилення і поглиблення господарського розрахунку потрібне подальше вдосконалення договірних умов.

Сама назва «Тимчасових основних умов...» не повністю відбиває цілеспрямованість цього документу, тому що він регулює не лише «умови виконання поліграфічними підприємствами (виділено нами.— М. М., В. Д.) замовлень видавництв», а й їхні взаємовідносини у процесі спільного створення творів друку.

Окремі розділи «Тимчасових основних умов...» не відбивають у повній мірі наданих видавництвам і поліграфічним підприємствам прав згідно з Положенням про соціалістичне державне виробниче підприємство.

Зокрема, поліграфічні підприємства зобов'язуються включати у місячний план друку $\frac{1}{3}$ виділеного квартального ліміту, а відхилення від цієї норми можливе лише з дозволу керівництва Комітету по пресі (п. 8). Передбачений «Тимчасовими основними умовами...» порядок змін затверджених для видавництв і поліграфічних підприємств лімітів робіт лише за письмовою вказівкою вищестоящих установ (п. 7) також не відповідає вимогам економічної реформи щодо надання більш широких прав видавництвам і поліграфічним підприємствам. З нашого погляду така жорсткість регламентації та опіка з боку Комітету не виправдані. Різні обставини можуть викликати відхилення від встановленої норми без шкоди видавництву і поліграфічному підприємству.

Вказане обмеження не сприяє забезпеченню взаємних інтересів видавництв і поліграфічних підприємств, суперечить змісту пункту 30

«Положення про соціалістичне державне виробниче підприємство» про всебічне розширення і зміцнення прямих господарських зв'язків. Втручання вищестоящих установ необхідне лише у випадках, коли *зміна лімітів завдає шкоди інтересам однієї зі сторін.*

Безпідставно обмежені можливості застосування наскрізних графіків на всі технологічні процеси тільки щодо видань, які підписані до друку в рукопису, верстці, оригінал-макеті, і видань малого обсягу (п. 13). Наскрізний графік — прогресивна форма організації оперативного планування, і він необхідний для всіх видань.

Хоча «Тимчасові основні умови...» передбачають необхідність «прикріплення видавництва до друкарень на тривалий час», однак в названому документі (в розділі «Порядок укладення договорів») ця важлива обставина не відбита. При прикріпленні видавництва до друкарень на тривалий час річні тематичні плани, які надсилаються поліграфічному підприємству, повинні виходити з кількісних показників, врахованих у довгострокових договорах, які укладаються не менше, ніж на п'ять років. Та й сам термін «прикріплення», на нашу думку, невдалий.

Наведені приклади не вичерпують все коло питань, які вимагають дальшого опрацювання для вдосконалення госпрозрахункових відносин між видавництвами і поліграфічними підприємствами у їх спільній роботі.

M. M. MASLOVATY, V. V. DYNKEVICH

TO THE QUESTION OF PRODUCTION CONNECTIONS OF PUBLISHING HOUSES WITH THE POLYGRAPHIC ENTERPRISES UNDER NEW CONDITIONS OF MANAGEMENT OF WORK

Summary

The article considers the main propositions approved by the Press Committee at the Council of Ministers of the USSR on the temporary conditions implementation by the polygraphic enterprises the orders of publishing houses and new proposals on this further improvement are put forward.
